

Hungarológiai Értesítő

**A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1985. VII. évfolyam 3—4. szám**

Felelős szerkesztő: Jankovics József

Hungarológiai Értesítő
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1985. VII. évfolyam 3–4. szám

Szerkesztőbizottság

Ilia Mihály
Kósa László
Szépe György

Felelős szerkesztő: Jankovics József

A szerkesztésben részt vesznek:

Csapody Miklós
Molnár Ildikó
Nyerges Judit

Szerkesztőség: Budapest, Országház u. 30. I. em. 41. 1014

Telefon: 759-011, 126-os mellék

Postacím: Budapest, Pf. 34. 1250

**Az ismertetésre szánt kiadványokat szerkesztőségünk címén
Jankovics József nevére kérjük megküldeni.**

Tartalom

Könyvismertetések	
Magyar irodalomtörténet, 1983	7
Magyar zenetörténet, 1983	209
Magyar néprajz, 1983	217
A hungarológia hírei	
A Társaság szervezeti élete	
II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus	277
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság közgyűlése	298
Tudományos ülések, konferenciák	
Tóth Árpád születésének centenáriumán rendezett tudományos ülészak	306
„Török világ Magyarországon”. Tudományos ülészak a hódoltság művelődéstörténetéről	309
„Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia”. VI. olasz–magyar kapcsolattörténeti konferencia	310
Néprajzi szeminárium az Alsó-Garam mente kutatásáról	311
Magyar–szlovák néprajzi konferencia	312
Tudományos tanácskozás Pável Ágoston életművéről és a szlovén–magyar irodalmi kapcsolatokról	314
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság vezetőségének és tagjainak névsora és címe	317
Névmutató	373

Wesselényi István: Sanyarú világ.

Napló 1703–1708. I. 1703–1705. Közzéteszi: Magyar András. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1983. 730 l.

A romániai magyar könyvkiadás újabb nagy vállalkozásának első köteteként látott napvilágot az a könyv, mely Hadadi Wesselényi István (1674–1734) naplójának egy részét tartalmazza. Nagy vállalkozásról kell beszélni, hiszen a vaskos kötet évekig várta a nyomdafestéket.

A hadadi Wesselényi család egy István nevű tagját már számontartja szakirodalmunk, mint művelődéstörténetünk egy, talán több figyelmet érdemlő alakját (1620-ban egy meditáció-kötetet fordított le hűgának, Annának épülésére), s most, egy évszázaddal később élt utódának naplója vált művelődéstörténetileg, s persze köztörténetileg értékelhetővé.

A kuruc vezér Wesselényi Pál fiának ifjúkora Erdély történetének olyan időszakában telt el, amikor török elleni háborúk lezárulása után a balászfalvi egyezmény (1687), a Diploma Leopoldinum (1691), majd a Gubernium létrehozása (1692) jelezte, hogy véget ért a Caraffa generális megfogalmazta „amor et timor” politikája, s a török oldalára állás lehetősége megszűnt az erdélyi uralkodó osztály számára. Maradt tehát a félelem, illetve a kényszerű alkalmazkodás. Magyar András Wesselényi életútját végigkísérő bevezető tanulmánya azonban hangsúlyozza azt is, hogy a korszak Erdélyében nem ez volt csupán a politikai feszültség forrása: arra mutat rá, hogy a kuruc mozgalmak mögött, s különösen 1703-tól kezdődően, egy antifeudális mozgalom játszódtott le.

Wesselényi István 1699-ben kapta első nagyobb jelentőségű megbízását: Középszolnok megye főispánja lett. A Rákóczi-szabadságharc kezdetén ő is – hasonlóan az erdélyi főurak többségéhez – Szebenbe menekült, ahol a Partium képviselője volt az országgyűlésen, s Bánffy György gubernátor vejeként annak titkára. Ennek halála után főkonzisztórium gondnok, s a Gubernium helyett felállított Deputatio tagja, majd elnöke volt. Gubernátornak kétszer választották (1713 és 1733), de a bécsi udvar egyik alkalommal sem hagyta jóvá kinevezését. E tény is jelzi: naplója olyan forrás, amely nem lehet elfogult a Habsburg oldalon. Politikai pályája viszont mutatja azt is, hogy Rákóczi irányában sem vádolható részrehajlással, s mert gubernátori titkár, tájékozottsága nem az elbeszéléseken alapul, hiszen ismert mindent, ami Erdély politikáját meghatározta.

A napló elsősorban természetesen köztörténeti forrás, ki kell emelnünk azonban, hogy a magyar irodalomtörténetnek is számontartott szöveg-emléke: –Varga Imre terminusával – a periodikus emlékirás műfajába tartozik. Valóban nem egyszerű diáriumot fog kezében az olvasó, hanem egy, az önéletírás felé hajló naplót, amelyből hiányzik ugyan az önmaga magatartását igazolni akaró szándék, de nem a személyes állásfoglalás, a szűkszavú véleményalkotás.

Külön kell megemlíteni, hogy korának művelődéstörténetileg fontos, számontartott személyiségei gyakran szerepelnek a szövegben – Bethlen Miklós, Kaposi Sámuel, Köleséri Sámuel, Borosnyai János stb. életrajza, munkásságuknak képe apró mozzanatokkal szépen kiegészíthetők a naplóból.

Magyar András szövegkiadása követi azt a jó hagyományt, amely a nem kritikai

kiadásoknak azt a fajtáját jellemzi, amely a szakközönség mellett egy széles olvasóréteggel számol: a szöveg modernizált helyesírású, de a kort felidézõ. A kísérõszöveg és a jegyzetek pontossága, szakszerûsége mellett terjedelmes szójegyzék teszi használhatóbbá a kötetet. A most nagyon hiányzó személy- és helynévmutatót bizonyára a következõ kötet végére tervezték.

Monok István

Id. Wesselényi Miklós színházi levelezése.

Összeállította, a bevezetõ tanulmányt és a jegyzeteket írta Enyedi Sándor. Magyar Színházi Intézet, Budapest, 1983. 252 l. (Színháztörténeti Könyvtár 14. l.)

A korról foglalkozó irodalom- és színháztörténészek körében közsímet az a szerep, amelyet az idõsebb Wesselényi Miklós az erdélyi magyar színjátszás meghonosítása körül játszott a 18–19. század fordulóján. Tevékenységének részleteirõl azonban a felátatlan források miatt mindeddig keveset tudtunk csak. Enyedi Sándor kutatásaival és mostani forráspublikációjával e hézag betöltésére vállalkozott. Nem csupán a korábban szétszórtan megjelent, Wesselényitõl származó, illetve hozzá írott, színháztörténeti érdekû levelet gyûjtötte össze, hanem kitartó levéltári és kéziratári kutatómunkával számos, eddig ismeretlen forrást is sikerült feltárnia. Nem az õ hibája, hogy a közzétett anyag mégsem lehet teljes; amint írja: „Az erdélyi városi levéltárak, az egykori Erdélyi Múzeum Egyesület hajdanán féltve õrzött családi levéltárai azok a helyek, ahonnan egy szerencsésebb kor kutatója kibányászhat eddig még nem ismert, a korabeli színjátszásra vonatkozó fontos dokumentumokat...”. Az összegyûjtött anyag azonban így is tekintélyes: a kötet összesen 108 levelet tartalmaz, melyeknek közel egyharmada Wesselényitõl származik, kétharmada Wesselényihez intézett válaszlevél. Közlési sorrendjüket szigorúan keletkezési idejük határozza meg: az elsõ 1797. szept. 8-án íródott Zsibón, az utolsó – mintegy zárásul, az atyjára emlékező ifj. Wesselényi Miklós tollából – 1813. márc. 18-án kelt, ugyancsak Zsibón. A szöveggondozás munkája során Enyedi Sándor elsõsorban a tudományos kutatók igényeit tartotta szem elõtt. A leveleket betûhíven közölte, csupán az aposztrófokat hagyta el. Amennyiben az eredeti kézirat elérhetõ volt, úgy annak alapján dolgozott, még akkor is, ha az illetõ levél korábban már megjelent valahol; csupán a megsemmisült, elkallódott vagy elérhetetlenné vált kéziratok esetében hagyatkozott korábbi közlésekre. Az egyes levelekre vonatkozó legfontosabb tudnivalókat (lelõhely, esetleges megjelenés, szövegmagyarázatok) a gondosan összeállított jegyzetapparátus tartalmazza, az utolsó oldalakon található névmutató pedig nagymértékben fokozza a kiadvány gyakorlati használhatóságát. A kötetet Enyedi Sándor terjedelmes bevezetõ tanulmánya teszi teljessé, melyben részletesen ismerteti az erdélyi magyar színjátszásra vonatkozó korábbi kutatásokat és forráskiadásokat, majd a korabeli erdélyi mûvelõdési viszonyok kontextusában tárgyalja a kolozsvári magyar színjátszás történetét, tiltakozva az ellen a nézet ellen, amely szerint Wesselényi tevékenységében csupán a feudális magánszínház speciális megjelenési formáját kellene látnunk.

Szajbély Mihály